

Αντιμετωπίζοντας τον εξτρεμισμό: Ανεκτική ή μαχόμενη δημοκρατία;

Σωτήρης Βανδώρος
vandoros@uop.gr

Αθήνα, 22 Σεπτεμβρίου 2023

➤ Διάρθρωση εισήγησης

I. Εννοιολογικές Διασαφηνίσεις

II. Μαχόμενη Δημοκρατία: θεωρία και περίπτωση Γερμανίας

III. Ανεκτική Δημοκρατία: θεωρία και περίπτωση Ελλάδας

IV. Η αντιμετώπιση της Χρυσής Αυγής

V. Η αντιμετώπιση των Ελλήνων/Σπαρτιατών

VI. Συμπεράσματα

I. Εννοιολογικές Διασαφηνίσεις

- **Δημοκρατία:** λαϊκή κυριαρχία, ισότητα, πλειοψηφία, εκλογές
- **Φιλελεύθερη Δημοκρατία:** Δημοκρατία + κράτος Δικαίου, Συνταγματισμός, (ατομικά) δικαιώματα, περιορισμένη διακυβέρνηση
- **Άκρα Δεξιά:** εθνικισμός, αυταρχισμός, ισχυρό κράτος «νόμου και τάξης» | ευρεία έννοια, με εσωτερικές διαφοροποιήσεις
- **Ριζοσπαστική Δεξιά:** υποπερίπτωση Άκρας Δεξιάς που αποδέχεται τη Δημοκρατία
- **Εξτρεμιστική Δεξιά:** υποπερίπτωση Άκρας Δεξιάς που εχθρεύεται τη Δημοκρατία
- **Εξτρεμισμός:** (α) ιδεολογική και έμπρακτη αμφισβήτηση του δημοκρατικού πολιτεύματος ή έστω θεμελιωδών πτυχών του, και (β) οργανωμένη και συστηματική χρήση βίας, συχνά υψηλής έντασης, η οποία αναγορεύεται σε μήνυμα, σκοπό και αξία καθαυτή

II. Μαχόμενη Δημοκρατία: θεωρία και περίπτωση Γερμανίας

- Την έννοια (militant democracy) εισηγείται ο Karl Loewenstein το 1937, ως στρατηγική υπεράσπισης των δημοκρατικών καθεστώτων απέναντι στην απειλή του φασισμού.
- Οι αρνητές της δημοκρατίας αντιμετωπίζονται ως εχθροί
- Εύλογη η περιστολή δικαιωμάτων κι ελευθεριών των εχθρών
- Έμφαση στην αστυνομική και δικαστική αντιμετώπιση
- Η νομική διάλυση κόμματος βασική επιλογή
- Χρήση ασυνήθιστων μέτρων
- Επέκταση του νομοθετικού πλαισίου

- Η Δυτική Γερμανία συγκροτείται ως μαχόμενη δημοκρατία στη βάση της εμπειρίας της διάλυσης της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης από τους ναζί.

III. Ανεκτική Δημοκρατία: Θεωρία και περίπτωση Ελλάδας

- Η έννοια της ανεκτικής δημοκρατίας δεν έχει έναν εισηγητή. Ενδεικτικά: Hans Kelsen
- Οι αρνητές της δημοκρατίας δεν αντιμετωπίζονται ως εχθροί, αλλά ως ιδεολογικοί αντίπαλοι
- Έμφαση στην τήρηση των θεσμικών διαδικασιών και της νομιμότητας
- Αποχή από τον περιορισμό δικαιωμάτων κι ελευθεριών ως κάτι που τραυματίζει την ίδια τη δημοκρατία
- Χρήση του κοινού ποινικού δικαίου στην περίπτωση εξτρεμιστικής βίας και, γενικότερα, της παραβίασης του νόμου.
- Η Γ' Ελληνική Δημοκρατία (Μεταπολίτευση) συγκροτείται ως ανεκτική δημοκρατία στη βάση της εμπειρίας της αυταρχικής, «καχεκτικής» μετεμφυλιακής δημοκρατίας.

IV. Η αντιμετώπιση της Χρυσής Αυγής

- Αδράνεια της Αστυνομίας ή και σύμπραξη με τη ΧΑ
- Αδράνεια της Δικαιοσύνης
- Κυμαινόμενη ανά περιόδους η στάση των κύριων κομμάτων: αδιαφορία, αδράνεια, ατελέσφορες στρατηγικές για μεγάλο διάστημα. Ισχυρά γνωρίσματα μαχόμενης δημοκρατίας από τη δολοφονία Φύσσα και μετά.
- Πολιτικά ενορχηστρωμένη αντιμετώπιση της ΧΑ με την ποινική μεταχείριση ως μείζονα επιλογή, επικουρούμενη από μέτρα πολιτικής απομόνωσης και στιγματισμού της.
- Πολύ σημαντικά θετικά αποτελέσματα από το συνδυασμό μαχόμενης δημοκρατίας και αξιοποίησης του ποινικού δικαίου

V. Η αντιμετώπιση των ‘Ελλήνων’ / ‘Σπαρτιατών’

- Εγχείρημα αποκλεισμού Κασιδιάρη από το ενδεχόμενο εισόδου στη Βουλή με νομοθετικές ρυθμίσεις που παρουσιάζουν προβλήματα και αντιφάσεις
- Η νομική μεθόδευση πετυχαίνει το σκοπό της (με τη στενή έννοια) με υψηλό ρίσκο και σημαντικά παράπλευρα προβλήματα: εμπλέκει τους δικαστές στη διαμόρφωση πολιτικής κρίσης, δημιουργεί προϋποθέσεις για αμφισβήτηση του εκλογικού αποτελέσματος (προσφυγές στο Εκλογοδικείο), παρεκκλίνει από τον κανόνα της «αμετάκλητης καταδίκης».
- Η προσπάθεια υπέρβασης των νομικών εμποδίων εκ μέρους του Κασιδιάρη: του δίνει διαρκή δημοσιότητα, τον εμφανίζει ως πολιτικά διωκόμενο από ένα αδύναμο «σύστημα εξουσίας», τον φέρνει σε θέση να εμπαίζει τους θεσμούς.

V. Συμπεράσματα

- Μαχόμενη (όχι πλήρως) μπορεί να γίνει κάθε δημοκρατία εάν υπάρχει σχετική πολιτική θέληση/απόφαση
- Νοητός κι ενίοτε επιτυχής ο συνδυασμός στοιχείων μαχόμενης και ανεκτικής δημοκρατίας
- Μπορούμε να κάνουμε λόγο για «βαθμό μαχητικότητας». Πρέπει να σταθμίζεται με βάση το αντικείμενο και τη συγκυρία. Κριτήριο: πόσο άμεση και ισχυρή είναι η απειλή για τη δημοκρατία.
- Η κατά το Σύνταγμα ανεκτική Ελληνική Δημοκρατία διαθέτει παραδόξως εργαλεία μη διαθέσιμα στη μαχόμενη Γερμανική Δημοκρατία –παύση χρηματοδότησης εξτρεμιστικού κόμματος, χειρισμός του ως εγκληματική οργάνωση– που πιθανόν είναι προτιμότερα από τη δυνατότητα νομικής διάλυσής του.
- Ούτε η μαχόμενη ούτε η ανεκτική είναι μόνες τους (ή συνδυαστικά) επαρκείς για την καταπολέμηση του εξτρεμισμού.